

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Åsikter, erfarenheter och iakttagelser

Kvantitativa betygsgrundande dimensioner i recensioner skrivna i år 3
på gymnasiet

Carolina Håstrand

Lärointegrerat examensarbete
Svenska språket, fördjupningskurs 1, SV4200 (61-80 poäng)
Höstterminen 2005
Handledare: Maja Lindfors Viklund
Examinator: Benjamin Lyngfelt

Sammandrag

I denna uppsats undersöker jag recensionen som genre och skoluppgift. Uppnår eleverna målet att kunna uttrycka åsikter, erfarenheter och iakttagelser i skrift i enighet med kursplanen för svenska A? Min hypotes har varit att om eleven har med dessa tre dimensioner i sina recensioner har eleven fått ett högre betyg på sin skrivna uppgift. Det jag har kommit fram till efter undersökningen är att 7 av 28 recensioner saknade dimensionen erfarenheter. Ingen av dessa recensioner har fått betyget MVG. I 21 recensioner återfinns åsikter, erfarenheter och iakttagelser men fem av recensionerna har ändå fått betyget G vilket betyder att man inte med nödvändighet får ett högre betyg för att denna typ av reflektioner finns med. Recensionsuppgiften är viktig både för att eleverna ska lära sig reflektera och lära sig värdera andras arbete, och för att eleverna ska lära sig refereratteknik. Jag lyfter fram åsikter, iakttagelser och erfarenheter i elevers recensioner och i slutdiskussionen problematiserar jag kring min undersökning.

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte	1
2. Bakgrund	1
2.1. Recensionen som skoluppgift	2
2.2. Forskning kring skrivande	2
2.3. Forskning kring analys av elevtexter	3
2.4. Recensionsförfattarnas förutsättningar	4
3. Material och metod	5
4. Termdefinitioner	6
4.1. Recension som texttyp	6
4.2. Åsikter, erfarenheter och iakttagelser	6
5. Undersökningens resultat	7
5.1. Recensionerna	7
5.2. Synpunkter på vad som gör en recension bra?	15
5.3. Betygssättningen	15
6. Pedagogiska konsekvenser – en diskussion	
16	

Litteraturförteckning

Bilaga 1

Tabell Dimensionerna Åsikter, erfarenheter och iakttagelser i recensionerna

Bilaga 2

1. Inledning och syfte

Ett av skolans uppdrag är att utveckla eleverna till bättre skribenter. Vi gör tankarna synliga genom skrivandet och det är viktigt att eleverna utvecklas i att förmedla sin kreativitet, sitt tänkande och sin förmåga att analysera genom skrift.

Under skoltiden får elever skriva texter i olika genrer, varav en är recensionen. Recensionen är en spännande genre eftersom den ger läsaren inblick i en annan människas perspektiv på t.ex. en film eller en bok. Eleverna ser eller läser samma saker men gör sin egen personliga tolkning och bedömning av verket. Genom recensionerna lär läsaren även känna eleven bakom texten, eftersom texten på sätt och vis också berättar om vem skribenten är. Men vad är det som gör en recension bra? Och uppnår eleverna målet att kunna uttrycka åsikter, erfarenheter och iakttagelser i skrift, som beskrivs i kursplanen för svenska A? Detta försöker jag utreda i min uppsats.

Mitt syfte är att undersöka bedömning och betygssättning av uppgiften ”recension” då jag har haft tillgång till 28 stycken recensioner utifrån kursplanens kriterier: *åsikter*, *erfarenheter* och *iakttagelser*. Min hypotes har varit att om dessa tre dimensioner finns representerade i elevernas texter har eleven större möjlighet att erhålla ett bra betyg på sin recension.

2. Bakgrund

2.1. Recensionen som skoluppgift

Under skolåren får barn skriva recensioner och denna genre följer med eleven till gymnasiet. Recensioner förekommer dagligen i tidningar och behandlar ämnen som film, konserter, teaterföreställningar och litteratur av olika slag. En enkel recension består ofta av ett referat och en åsikt. Syftet med recensionen är att ge en bild av ett verk genom att recensenten berättar om t.ex. innehållet och temat och ger någon slags kvalitativ värdering. Recensionen består därför av olika delar såsom beskrivning av karaktärer, miljöer och budskap samt recensenternas omdöme om verket. För eleven är det viktigt att tänka på vem recensionen vänder sig till. Recensionsskrivandet betraktas ofta som en träningsuppgift, men finns också med som en egen genre i de nationella proven på gymnasiet.

Recensioner används på olika sätt under hela barnets skolgång. Ämnet svenska har under senare år getts ett vidgat textbegrepp, vilket innebär att elever lär sig att förhålla sig till olika medier och att film har blivit en naturlig del i svenskundervisningen. Eleverna behöver därför utveckla sin förmåga att analysera film och bild. Skolans mål är att ge eleverna kulturell och kritisk kompetens.¹ Ungdomar kommer ständigt i kontakt med media och varje elev måste därför lära sig att hantera, analysera och värdera budskap.

2.2. Forskning kring skrivande i skolan

Hur skrivandet har sett ut under 1800- och 1900-talet har Lötmarker utrett i två rapporter som kom ut 1997 respektive 1999.² Syftet med rapporterna är att berätta hur skivartraditionen har sett ut.

¹<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?srak=SV&ar=0506&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId>

² *Mellan retoriken och Skoluppsatsen. Läroverkens skrivundervisning under 1800-talets andra hälft* (1997) och *Språkriktighet, affärsbrev - och retorik? Läroverkens skrivundervisning under 1900-talets första hälft.* (1998).

I avhandlingen *Gymnasisters skrivande en studie av genre, textstruktur och sammanhang* finns en forskningsöversikt över gymnasisters skrivande under 1980-1990 (se Nyström 2000:26). Intresset för skrivandet har varit stort under senare år. Tidigare stod det produktorienterade arbetet i centrum för elevers skrivande, men det processororienterade arbetssättet växte fram under Dartmouth-konferensen 1966. Det nya arbetssättet inriktar sig på följande: Skrivandet är en process och skrivandet kan utvecklas. Läraren har rollen som vägledare under processen och använder sig av responsamtal för att bl.a. utveckla elevers loggboksskrivande. Genom att eleverna både läser och tar del av varandras arbeten utvecklas också deras eget språk (se Nyström 2000: 18). Vygotsky har utvecklat tankar kring den processororienterade skrivpedagogiken. Han för fram åsikter om att det är nödvändigt med en dialog mellan språk och tanke. Han påpekar att för att undervisningen skall bli bra för eleven bör den ligga lite över elevens nivå (Vygotsky 1995). Torlaug Lökensgard Hoel, som forskat om responsarbete anser att responsarbete behöver byggas upp under tid (se Strömqvist 1985:24). Siv Strömqvist har författat två viktiga böcker om skrivprocessen: *Skrivprocessen* (1985) och *Skrivboken* (1989). I Lpf 94 kom en beskrivning av svenskämnets nya förhållningssätt till skrivandet (Strömqvist 1985:19).

2.3. Forskning kring analys av elevtexter

Det finns en stor mängd material om hur man kan analysera skrivna texter och forskningen på området är mycket utbredd. Mest kända är kanske Hellspong & Ledin (1997), Jørgensen & Geist (1996), Svennevig et al. (1995), Enkvist (1974), Källgren (1979), Holm & Larsson (1980), Halliday & Hasans (1976), Beaugrande & Dressler (1981), Brown & Yule (1983), Jarrick & Josephson (1988), Palmér (2005). Jag har själv utgått ifrån Josephsson et al. (1990) samt Lange & Melins textanalysmodell när jag har tittat på elevtexterna. I boken *Elevtext. Analys av skoluppsatser från åk 1 till åk 9* (Josephsson et al. 1990) betraktas skrivproblematiken som ett relativt utforskat ämne. Vad man där särskilt betonar är att det finns väsentliga skillnader i språket hos barn som har fått böcker upplästa för sig och redan i unga år och har fått läsvana hemma jämfört med barn som inte fått det. Dessa barn har visat sig ha bättre skrivförmåga, ordförråd, grammatik och berättarförmåga. Att skriva en bra text hänger alltså samman med att vara en god läsare (Josephsson et al. 1990:176).

Josephson et al. (1990) beskriver en språklig analys på två sätt. Det strukturella syftet med analysen är att man studerar språkliga detaljer i texten genom att gå in och granska mening för mening grammatiskt, medan det funktionella syftet med analysen är att se om texten uppfyller sitt ändamål (Josephson et al. 1990:9). Enligt författarna har en text tre huvudfunktioner: att vara *kommunikativ*, att vara *kognitiv* och att vara *social*. Den kommunikativa funktionen handlar om det som författaren vill säga med sin text, och en aspekt på detta är huruvida författaren lyckas förmedla detta innehåll på ett sätt så att läsaren förstår det. Den kognitiva funktionen handlar om elevens sätt att förmedla sina tankar. Om författaren inte lyckas med detta kommer texten att ge ett rörligt intryck. Josephson et al. diskuterar textens disposition. Finns det någon enhetlig princip bakom texten? Är den kronologisk? Finns det ett tema i texten? Vad driver texten vidare? Det är viktigt att eleven är medveten om textmönstret för texttypen ifråga, och följer detta (Josephson et al. 1990:21). Sedan studerar man referensbindningen i texten dvs. hur texten hänger samman innehållsmässigt. Man undersöker om texten har tydliga ledfamiljer som man kan följa och hur skribenten presenterar nya fakta. Det är viktigt att meningarna har ”flyt”, att det är enkelt att ta till sig språket samt att språket är kreativt. De enskilda orden har stor inverkan på den som läser texten. Det finns en glädje i att läsa en text med ett varierat ordförråd och rätt ord gör också att skribenten kan skriva på ett mer lättfattligt sätt (Josephson et al. 1990:43).

Melin & Langes *Att analysera text* (2000) bygger på stilanalys. Läraren tar ett helhetsgrepp på texten eftersom det är rimligt att man som lärare kan ge ett välgrundat omdöme på texten som man har framför sig. Modellen stilanalys innebär att läraren gör språkiakttagelser i texten, tittar på vilket intryck texten ger och vad texten säger. Genom att karakterisera texten kan läraren bättre beskriva elevens textresultat. Stilanalysen fungerar också på facktext, tidningstexter etc. Modellen för textanalys bygger också på att man går in på olika nivåer i texten: fonetisk nivå, lexikal nivå, syntaktisk nivå och textnivå, och att man studerar stilfigurer och komposition (Melin, Lange 2000:18).

2.4. Recensionsförfattarnas förutsättningar

En klass om 28 elever vid en gymnasieskola i centrala Göteborg fick som uppgift att skriva en recension av filmen *Smala Sussie*,¹ utifrån *Handbok i Svenska språket* skriven av Ulf Jansson och Martin Levander (2003). I boken tar man upp vad som är väsentligt för elevernas recensionsskrivning och bidrar med flera goda råd för den som vill bli en bättre skribent. Där sägas bl.a. att eleven ska skriva ofta och mycket, och utveckla sitt språk steg för steg. För att bli en bättre skribent måste man skriva och skriva om. Arbetssättet är därmed skrivprocessinriktat och anpassat för skolan. Det är viktigt att eleven använder sitt eget språk och inte någon annans. Kvalitetshöjande drag är också att eleven undviker att upprepa ord och uttryck, varierar meningslängden, ökar tempot med hjälp av dialog och utnyttjar kontrastverkan. När det gäller personbeskrivningar är det viktigt att eleven tänker på det yttre, t.ex. på individernas karaktärer och personligheter. Det finns mycket att säga om en person, men eleven skall inte avslöja allt så att texten blir för tungläst.

¹ Filmen sågs av eleverna i helklass. *Smala Sussie* är en gangsterkomedi av Ulf Malmros i kategorin thrillerkomedi, med skådespelare som Jonas Remieka, Tuva Novotny, Kjell Bergqvist, Michael Nyqvist, Lena Dahlman med flera. Filmen handlar om snälla och smala Sussie som försvinner och vars bror Erik försöker återvända till sin barndomsby för att hitta henne. I barndomsbyn, som heter Bruket, finns en rad speciella karaktärer som ljuger och har starkt penningbegär. Smala Sussie som är försvunnen orkar ingen leta efter. Vad som har hänt med Sussie blir Eriks uppgift att undersöka.

3. Material och metod

I detta kapitel presenteras det material som undersöks samt mitt tillvägagångssätt i undersökningen. Metoden som jag har använt är en kvantitativ metod. Kategorierna flyter in i vartannat så är det problematiskt att räkna vad som är vad i kategorierna. I tabell 1 visar jag min kategorisering av dimensionerna. Jag har läst de 28 recensionerna och ordnat dem i nummerordning (1-28) samt markerat de avsnitt i vilka jag har kunnat skönja skribenternas *åsikter*, *erfarenheter* och *iakttagelser*, dvs. de dimensioner som nämns i kursplanen och som jag anser stämmer väl in på vad man kan förvänta sig att finna i en recension. I det följande kommer jag att omväxlande hänvisa till dessa som *dimensioner*, *textuella dimensioner* respektive *reflektionskategorier*. Sedan har jag uppskattat hur stor andel av texten som kan hänföras till dessa. Jag har betraktat hela texten som 100% och utifrån det uppskattat procentandelarna av de olika reflektionskategorierna. Jag har också jämfört det uppskattade resultatet med de delar av texten som innehåller dimensionerna med min uppfattning om texten som helhet. Slutligen har jag studerat andelarna som innehåller *åsikter*, *erfarenheter* och *iakttagelser* i förhållande till lärarens betygssättning av respektive recension.

Som *åsikter* har jag betraktat alla typer av tyckande och värderingar. Till exempel skriver en elev ”Självklart blir det farsartat men jag tycker att Malmros lyckas med ironin och humorn utan att gå över gränsen”. Som *erfarenheter* har jag betraktat de delar av texten var eleven relaterar till sitt eget liv och sina egna upplevelser. En elev skriver t.ex. att ”Smala Sussie är en film som tillhör den nya generationens komedifilm”. Som *iakttagelser* har jag betraktat beskrivningar i vilka det framgår att eleven har lagt märke till sådant som karaktärer och miljöer.

I kursplanen för svenska A har jag tagit fasta på att ”eleven skall kunna förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser i tal och skrift på ett sätt som är anpassat efter situationen och mottagaren”¹. Jag tror att det är rimligt att recensioner som uppvisar dessa dimensioner bedöms som bättre än recensioner som saknar dem. Det är en tydlig

¹<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?srak=SV&ar=0506&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId>

forskningsfråga som jag hoppas kunna verifiera eller falsifiera i slutändan.

4. Termdefinitioner

4.1. Recension som texttyp

Recensioner är en speciell bruksprosetexttyp som har en mer eller mindre given textstruktur, men recensionens utseende kan ändå variera (Strömqvist 1998). Recensenten är således fri att disponera texten efter behag. Läsaren förväntar sig dock att få vissa upplysningar när hon läser en recension. Det kan röra sig om det litterära sammanhanget när det gäller en roman eller personskildringar och skådespelarnas prestationer när det gäller en film. Förutom att recensionen är en upplysande och reflekterande text så är den också värderande. Det är recensentens egna åsikter och tankar som läsaren möter i texten.

Recensionens utseende kan alltså variera, men texttypen är uppbyggd enligt principen om olika innehållsfack, som innebär att recensionen ger upplysningar om t.ex. en boks titel, förlag, författare, författarens tidigare produktion, det litterära sammanhanget, bokens innehåll, idéinnehåll, personskildring, miljöskildring, språk och stil, och ska avslutningsvis ge en sammanfattande värdering. I den typiska recensionen är innehållsfacken mer eller mindre välfyllda (se Strömqvist 1998:138).

4.2. Åsikter, erfarenheter och iakttagelser

Enligt kursplanen är ett av målen för Svenska A att ”Eleven skall kunna förmedla *åsikter, erfarenheter* och *iakttagelser* i tal och skrift på ett sätt som är anpassat efter situationen och mottagaren”.¹ Begreppen *åsiikt*, *erfarenhet* och *iakttagelse* kan ha olika betydelse i olika sammanhang men här utgår jag ifrån följande: En *åsiikt* är ett personligt grundat sätt att betrakta och bedöma en viss typ av fråga på, enligt *Norstedts ordbok* vanligen om ”tämligen genomtänkt betraktelsesätt”. Begreppet *erfarenhet* innebär något upplevt, och man talar t.ex. om livserfarenhet, världserfarenhet etc. Begreppet *iakttagelser* definieras som något som uppmärksammas eller som en ”observation” (*Norstedts ordbok* 1999).

¹<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?srak=SV&ar=0506&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId>

5. Undersökningens resultat

5.1. Recensionerna

Min undersökning visade att inslag av åsikter, erfarenheter och iakttagelser fanns i nästan alla recensioner, men att den inbördes fördelningen av dem varierade. I tabell 1 i bilagan framgår min fördelning av dimensionerna i de olika uppsatserna. Det betyg som läraren har satt på recensionen finns också angivet. Underlag för analysen återfinns i bilaga 2. När jag tittade på recensionerna så var det ont om erfarenheter i texterna, oftast bara runt 10 %, ibland runt 20% och i ¼ av texterna ingenting alls. I recensionerna var fördelningen mellan åsikter och iakttagelser varierande. Dessa begrepp *åsikter, erfarenheter och iakttagelser* är problematiska att dela in i kategorier och den kategorin som varit svårast är erfarenheter. Min tolkning av *åsikter, erfarenheter och iakttagelser* har varit att läsa om begreppen enligt *Norstedts ordbok* och försöka hålla mig så nära den beskrivningen när jag har tittat efter dimensionerna i recensionerna. Svårigheten med att klassificera kategorierna är att de flyter in i varandra. Min metod som jag använder är en kvantitativ metod genom att räkna vad som är vad till varje kategori. En kvantitativ metod hade gjort att Skolverkets formulering av *åsikter, erfarenheter och iakttagelser* varit lättare att göra än att kategorisera begreppen. Skolverket skriver att eleven ska visa förmåga på att använda dessa kategorier och då hade jag som textgranskare inte behövt gå in på dimensionerna i detalj utan undersökt elevens förmåga till att uttrycka dimensionerna.

5.2. Synpunkter på vad som gör en recension bra

Min hypotes har varit att om de tre för recensioner viktiga dimensionerna på något sätt finns med i texterna, så har eleven fått ett högre betyg på sin uppgift. Det jag har kommit fram till efter undersökningen var att 7 av 28 recensioner saknade dimensionen *erfarenheter*. Jag tror det kan bero på att filmen är en ganska skruvad komedi så att eleven kan ha svårt att koppla den till sitt eget liv. Ingen av dessa 7 recensioner har fått betyget MVG.

I 21 recensioner finns både *åsikter*, *erfarenheter* och *iakttagelser* men fem av dem har ändå erhållit betyget G, vilket betyder att man inte nödvändigtvis får ett högre betyg bara för att denna typ av reflektioner finns med.

Det är framförallt innehållet som avgör om en recension är bra eller inte men även formen har betydelse. Viktigt för att texten skall bli så bra som möjligt är klarhet, överskådlighet och precision. Fletcher skriver att man som bedömare ska leta efter textens inre röst (1995). Den inre rösten är författarens viktigaste verktyg. När det gäller recensionsskrivning i skolan är det viktigt att eleven är trygg i strukturen kring hur texttypen recension ska se ut. Eleven bör ha bekantat sig med olika textmönster och ha tillgång till dessa. Kan eleven utgå från en given struktur kan hon bättre koncentrera sig på själva innehållsförmedlingen. Form och innehåll ska samverka för att texten skall bli så givande som möjligt att läsa.

Jag samtalade också med min lärare om hennes syn på vad som gör en recension bra. Hon säger sig t.ex. se direkt om eleven har skrivit texten själv eller om hon har fått hjälp, eftersom författarens röst tränger igenom raderna. Det är viktigt att eleven skriver levande. Om eleven har lyckats med en skarp iakttagelse blir texten intressant, jämfört med om eleven bara radar upp händelser. Det är viktigt med en personlig åsikt som inte är alla andras. En lärare ser omedelbart om eleven lyckats åstadkomma djup i texten och ansträngt sig och brytt sig om ordval.

5.3. Betygsättningen

Fokus för mig var att undersöka om kursplanens mål kan omsättas i kriterier för bedömning av recensioner och om eleven har det språk och lyckas förmedla det innehåll som krävs för att recensionen skall vara intressant för andra att läsa. Många av de recensioner jag läste var både kreativa och innehållsmättade. Mitt eget första intryck av uppsatserna var därför att de var oväntat väl skrivna.

Av de 28 uppsatserna fick 5 uppsatser betyget MVG, 16 uppsatser fick VG och 7 uppsatser fick betyget G. Alla recensioner har blivit godkända. Jag kan konstatera att de recensioner i vilka man kan se att eleven redovisat sina egna *åsikter*, *iakttagelser* och *erfarenheter* har givits G, VG eller MVG i betyg. Dessa tre faktorer är viktiga för att recensionerna ska vara innehållsrika och leverera något till läsaren. Sådana texter är inte bara referat med en tillhörande åsikt utan har också djup och innehåll. Recensionerna som har fått det högre betyget har

alltså visat sig ha mer av personlig prägel och personliga infallsvinklar, eftersom de bygger på egna erfarenheter och iakttagelser. I vissa fall har recensioner som innehåller dessa nyckeldimensioner emellertid bara fått G i betyg. Detta beror på att det har funnits andra brister, t.ex. språkliga eller innehållsmässiga. Ett exempel på en sådan recension är recension nr 3 (se sid. 8).

De recensioner som saknar någon av de tre textuella dimensionerna har genomgående fått lägre betyg, vilket pekar på att läraren tar fasta på dessa dimensioner när hon betygsätter. När jag har talat med min lärare om elevernas texter har vi hela tiden kommit tillbaka till att en reflekterande hållning måste synas i texten för att eleven skall uppnå ett högre betyg.

6. Pedagogiska konsekvenser – en diskussion

Mitt syfte har varit att undersöka bedömning och betygssättning av uppgiften ”recension” utifrån vad kursplanen framhåller som viktigt i skrivna texter, nämligen författarens förmåga att förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser. Arbetet kring recensionerna har varit mycket givande eftersom jag har fått tillgång till fina och välarbetade texter. *Smala Sussie*-recensionerna har också gett mig mycket glädje eftersom jag har sett att de flesta elever faktiskt når upp till målen som är satta för Svenska A. Jag har gjort ett urval av dimensionerna *åsikter*, *iakttagelser* och *erfarenheter* som jag presenterar i boxarna (s. 7-14) i citatform för att visa på det breda spektrum av reflektioner som ett recensionsarbete kräver.

I de flesta recensionerna finns sålunda dimensionerna *åsikter*, *erfarenheter* och *iakttagelser* med, men texterna har genomgående väldigt lite av *erfarenheter*. Jag tror detta kan bero på att filmen är en ganska skruvad komedi, vilket gör att eleverna kan ha svårt att koppla ihop den med sina egna liv. De som inte har skrivit något i dimensionen *erfarenhet* behöver tränas i att reflektera över hur deras egna erfarenheter också kan gälla för andra. Det finns elever som berättar mer komplext om erfarenheter medan andra bara beskriver sådana i mycket allmänna ordalag. När jag läser recensionerna uppskattar jag när eleverna broderar ut språket och lyckas framställa ett komplext innehåll med ett levande språk. Detta ger mer till läsaren än något mer allmängiltigt. Jag belyser exempel på detta med två citat nedan. Det första citatet visar en komplex tanke medan det andra citatet är mer allmängiltigt.

Bakom den något skrattretande dialekten, alla talar grov värmländska, så finns det ett allvar i *Smala Sussie*. Ett allvar som inbegriper ensamhet, droger och självföraktelse. Malmros har lyckas bra med att förmedla den hopplöshet som människosjälen ofta rymmer och den längtan efter något bättre som vi alla bär (Text nr 4).

Det är en typisk film som man hyr när man inte har något annat att göra (Text nr 10).

Under genomläsningarna av recensionerna har jag ibland reflekterat över vad som är en renodlad åsikt och vad som är en iakttagelse. Det verkar som om dessa kategorier i själva verket går in i varandra och det

kan vara svåra att särskilja från varandra. Vad som hör till respektive dimension är inte självklart. Detta har jag funderat mycket på och efter att jag valde en kvalitativ metod så har jag kommit fram till att en kvantitativ metod hade varit bättre. Skolverket vill att eleven visar förmåga att visa dessa tre kategorier utan att det är väsentligt hur mycket plats varje kategori tar i recensionen vilket min metod inriktar sig på. Vissa textavsnitt uppvisar i samma mening både åsikter och iakttagelser:

Formidabla skådespelare lyfter filmen ytterligare ett snäpp. Kjell Bergqvist gör som vanligt en strålande insats, denna gång i en biroll som en tvångsförflyttad stockholmspolis som är mycket bitter över att ha hamnat i den värmländska skogen (Text 4).

Recensionen som texttyp är uppbyggd enligt principen om innehållsfack (se Strömqvist 1998:138). Det är viktigt att eleverna fyller dessa innehållsfack för att läsaren ska få en rik läsoplevelse av recensionen. Jag har konstaterat att elever som har fått ett högre betyg på sina recensioner har lyckats fylla innehållsfacken mycket bra, medan elever som har mindre välfyllda innehållsfack har fått ett lägre betyg. Det finns också recensioner som visar att elevernas tankar och känslor har satts i rörelse av filmen och det som sägs här nedan relaterar till både åsikter, erfarenheter eller iakttagelser i texten.

Efter filmen kände jag två saker. Dels undrade jag hur min klass kunde rösta ned "Liftarens guide till galaxen" för den här och jag var tacksam för att jag bor i stan. Vill ni se en svensk småstadskomedi rekommenderar jag istället "Kopps". Den är inte heller bra men du får roligare framför den än den här (Text 15).

I *Skrivboken* (1998) påpekar Strömqvist att i den typiska bokrecensionen ska författarens tidigare produktion och idéinnehåll, språk och stil redovisas. Något som hade varit intressant hade förstås varit om eleven hade tagit mer fasta på idéinnehållet i en film som *Smala Sussie*. Är idén att filmen skall vara uppbyggd som *Pulp Fiction*? Vad har Ulf Malmros för tankar bakom filmen? Mina funderingar kring genrebegreppet och filmrecensionen mynnar ut i att det är viktigt att eleverna får klara instruktioner om vad läraren vill ha ut av deras arbeten. Lärarens roll är att förtydliga målen i kursplanen för eleverna och göra det klart för dem vad vi förväntar oss av deras skrivande. Recensionsuppgiften är viktig både för att eleverna ska lära sig att reflektera och lära sig att värdera andras arbete. Dessutom ska de lära sig referat teknik. Till hjälp i

denna process finns en stor mängd material om hur texter kan bli bättre och hur man kan göra för att få engagerade läsare.

Recensionen som skoluppgift är en återkommande genre som eleverna möter under skoloråren. Den ger eleven möjlighet att visa upp sin förmåga i att reflektera, analysera och beskriva sin personliga upplevelse av t.ex. en film eller en bok. Uppgiften recension blir aldrig enformig om läraren och eleven samtalar kring texttypen, och eleven har dessutom stor möjlighet att höja sitt betyg med rätt ifyllda innehållsfack. Får eleverna arbeta med dimensionerna *Åsikter*, *erfarenheter* och *iakttagelser* både i recensioner och andra texttyper utvecklas de till bättre skribenter. Detta är, som framgår av kursplanen, ett av skolans uppdrag.

Litteraturförteckning

TRYCKTA KÄLLOR:

- Beaugrande, Robert-Alain & Wolfgang Ulrich Dressler 1981. *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
- Brown, Gillian & George Yule 1983. *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge U.P.
- Dysthe, Olga 1996. *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Enkvist, Nils Erik 1974. *Stilforskning och stilteori*. Lund: Gleerups.
- Fletcher, Ralph 1995. *Att lära ut författarens hantverk*. Mölnlycke: Utbildningsstaden.
- Halliday, M.A.K. & Ruqaiya Hasans 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hellspång, Lennart & Per Ledin 1997. *Vägar genom texten*. Lund: Studentlitteratur.
- Holm, Lars & Kent Larsson 1980. *Svenska meningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Jansson Ulf & Martin Levander [1999] 2003. *Handbok i Svenska språket*. Stockholm: Liber AB.
- Jarrick, Arne & Olle Josephson 1996. *Från tanke till text*. Lund: Studentlitteratur.
- Josephson Ulf et al. 1990. *Elevtext Analyser av skoluppsatser från åk 1 till åk 9*. Lund: Studentlitteratur.
- Jørgensen, Keld Gall & Uwe Geist 1996. *Det nye korstog*. Fredriksberg: Roskilde univ.-forlog.
- Källgren, Gunnel 1979. *Innehåll i text*. Lund: Studentlitteratur.
- Lötmarker, Lena 1997. *Mellan retoriken och Skoluppsatsen. Läroverkens skrivundervisning under 1800-talets andra hälft*. Lund: Univ.
- Lötmarker, Lena 1998. *Språkriktighet, affärsbrev - och retorik? Läroverkens skrivundervisning under 1900-talets första hälft*. Lund.
- Melin, Lars och Lange, Sven [1986] 2000. *Att analysera text*. Lund: Studentlitteratur.
- Molloy, Gunilla 1996. *Reflekterande läsning och skrivning: Årskurs 7-9*. Lund: Studentlitteratur
- Norstedts 1999. *Svensk ordbok*. Stockholm: Norstedts akademiskaförlag

- Norrby, Catrin & Eje Lungmark [1996] 1997. *ABC Svenska för gymnasieskolan – handbok*. Göteborg: Akademiförlaget.
- Nyström, Catharina 2000. *Gymnasisters skrivande*. Uppsala: Univ.
- Palmér, Anne 2005. *Bedömning av elevtext. En modell för analys*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Strömqvist, Siv [1989] 1998. *Skrivboken: Skrivprocess, skrivråd och skrivstrategier*. Malmö: Gleerup.
- Svennevik et al. 1995. *Tilnærminger til tekst*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Vygotsky, Lev Semenovic 1995. *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

INTERNETKÄLLOR:

- Skolverket a, [http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506 &infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=](http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=) (Hämtat den 2 april 2006 kl 08:05).

Bilaga 1

Tabell Dimensionerna Åsikter, erfarenheter och iakttagelser i recensionerna

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
1 VG++	”Men det är en av de bästa filmerna som släpptes 2003. En eloge till Ulf Malmros för ypperligt regisserande.”	”Men någonting saknas: Den där känslan man får efter vissa filmer. Känslan av att vilja se den igen.”	”Men utmärkande i filmen är Kjell Berqvist som den ende polisen i byn. Uttråkad och korrupt, speglar han brukssamhällen och dess tristess med glimten i ögat.”	60% iakttagelser 30% åsikter 10% erfarenheter

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
2 VG+	”Visst dom första tio minuterna är den värmländska dialekten rolig men till slut vill man inte höra ett ord mer.”	”Det är lustigt att se dessa bonniga människor och känna sig som en riktig storstadsmännska.”	”Gerd som äger byns enda filmuthyrning och smugglar knark i filmfodralen.”	50% iakttagelser 40% åsikter 10% erfarenheter
3 G	”Jag tycker inte om filmen för den är rörig och ganska seg det händer i stort sätt ingenting för än allt löser sig i slutet.”	”Det är en bra och rolig film, moralanter och småbarn kan ta anstöt.”	”Filmen handlar om en man som åker till sin hemstad i Värmland för att leta efter sin syster som är försvunnen.”	50% iakttagelser 40% åsikter 10% erfarenheter
4 VG+	”Stadens invånare gör de tokigaste, löjligaste och mest patetiska handlingar men är faktiskt helt vanliga.”	”Malmros har lyckats bra med att förmedla den hopplöshet som människosjälen ofta rymmer och den längtan efter något bättre som vi alla bär på.”	”Kjell Bergqvist gör som vanligt en strålande insats, denna gång i en biroll som en tvångs-förflyttad stockholmspolis.”	40% iakttagelser 10% åsikter 50% erfarenheter

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
5 MVG-	”Hade man tagit bort dialekten så hade den inte gått rakt in i hjärtat som den faktiskt gjorde nu.”	”Gangsterfilm kan man väl inte direkt kalla den, men absolut en parodi på en sådan.”	”Värmländsk är den ju definitivt och Tuva Novotny (Smala Sussie) kommer ursprungligen från Värmland så hon är klockren.”	60% iakttagelser 30% åsikter 10% erfarenheter
6. G++	”Men sen tappar filmen snabbt tempo och sista timmen är som en enda stor uppförsbacke.”	-	”Filmen börjar med att Erik återvänder till en liten stad i Värmland.”	50% iakttagelser 50% åsikter - erfarenheter
7. G+	”Jag tycker oerhört bra om smala Sussie”	”Smala Sussie är en film som tillhör den nya generationens komedifilm”	”En utomordentlig skådespelar ensemble och en kamerahantering som slår det mesta”	60% iakttagelser 20% åsikter 20% erfarenheter
8. G+	”Jag tyckte filmen var jätterolig därför att dialogen och karaktärerna var så bra.”	”De är inte ett dugg överdrivna som de brukar vara i svenska komedi.”	”Smala Sussie handlar om en kille från innersta Värmland som försöker hitta sin syster.”	50% Iakttagelser 40% åsikter 10% erfarenheter
9. VG-	”Jag tycker filmen är sådär. Filmen som komedi är rolig men själva handlingen är lite tråkig”	-	”Han bestämmer sig för att åka från Stockholm till Värmland för att leta reda på henne.”	50% iakttagelser 50% åsikter - erfarenheter

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
10. VG-	”Filmen är inte jättespännande men underhållande. Den är mer en komedi än ett drama.”	”Det är en typisk film som man hyr när man inte har något annat att göra.”	”Filmen handlar sedan om hur Erik tar reda på vad som har hänt med Sussie.”	50% iakttagelser 20% åsikter 30% erfarenheter
11. VG	”Filmen hade en spännande inledning som fick en att undra vad som skulle hända härnäst.”	”Det kändes som filmen aldrig skulle ta slut. Ungefär som när man går till Bamba man bara väntar tills allting tar slut.”	”Allt började när Erik valde att flytta till Stockholm för att starta en karriär.”	60% iakttagelser 20% åsikter 20% erfarenheter
12. VG+	”Jag rekommenderar filmen starkt för den som vill ha sig ett gott skratt men också för den som vill se en dyster film.”	-	”Erik får träffa på sin barndomsvän som han samlade starwars prylar med när han var liten.”	75% iakttagelser 25% åsikter - erfarenheter
13. VG	”Alla i byn har sin egen personlighet och filmen är både rolig och sorglig.”	”Men nu när jag såg den för andra gången upptäcker jag att min humor har förändrats på de år som har gått sedan jag såg den	”Pölsa hjälper Sussie att lära sig knarka så att hon klarar av alla bekymmer i världen.”	50% iakttagelser 40% åsikter 10% erfarenheter

		sist.”		
--	--	--------	--	--

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
14. VG	”Jag tycker att regissören Ulf Malmros har gjort ett hyfsat arbete.”	”Filmen är inte fullständigt originell med de liknande dragen till Josef Fares filmer.”	”Filmen innehåller skildringar av byns lokala befolkning och livssituation som vävs samman i Eriks sökande efter sin syster.”	40% iakttagelser 40% åsikter 20% erfarenheter
15. MVG-	”För övrigt är soundtracket riktigt bra.”	”Humor som lyckas i ”Nakna pistolen” och ”Titta vi flyger” faller platt här.”	”Pölsa en missbrukare som gillar Stanley Kubrick”	40% iakttagelser 20% åsikter 40% erfarenheter
16. VG++	”Slutet är dock riktigt dåligt, men skämten är helt grymma.”	”Slutet tar dock en konstig vändning och den sista halvtimman är ungefär lika tråkig som ett tandläkarbesök.”	”Det finns inte heller ett spår av Sussie och alla i bruket bär en hemlighet som inte Erik vet om.”	80% iakttagelser 10% åsikter 10% erfarenheter
17. G+	”Det visade sig att filmen var helt i min smak både när det gäller karaktärerna i filmen och skämten som jag älskade.”	”Man skall ju inte döma boken efter sitt omslag som det heter men i det här fallet blir det att man inte skall döma kassetten efter dess utseende eller	”Pölsa gick omkring i sina kalsonger och gjorde pornografiska filmer i sitt vardagsrum.”	30% iakttagelser 60% åsikter 10% erfarenheter

		omslag.”		
--	--	----------	--	--

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
18. G+	”Smala Sussie är en mycket genial film som bör ses av alla.”	”Filmen är enligt mig ett mästerverk bland de svenska filmerna.”	”Filmen är uppbyggd på återblickar som vävs ihop på ett skickligt sätt i slutet av filmen.”	60% iakttagelser 30% åsikter 10% erfarenheter
19. VG	”Inledningen tycker jag är riktigt bra och underhållande. Men efter drygt 20 minuter tappar filmen fart och underhållningsvärdet sjunker.”	-	”När han är framme så börjar han leta upp sina barndomsvänner Pölsa och Ture Tumör.”	50% iakttagelser 50% åsikter - erfarenheter
20. VG-	”En av mina favoriter blir lätt polisen som spelas utav Kjell Bergqvist.”	”Men det känns lite som att det är ett sådant slut man hade på sina berättelser när man var yngre och inte kunde komma på något bättre slut.”	”En dag får Erik ett telefonsamtal från sin systers kompis hemma i Värmland.”	30% iakttagelser 60% åsikter 10% erfarenheter
21. MVG-	”Filmens handling är inte den bästa, men det glömmar man snabbt.”	”Smala Sussie är en helt klart sevärd film,	”Erik åker hem till Värmland för att leta efter sin lillasyster	60% iakttagelser 20% åsikter 20%

		så länge man inte föredrar väldigt...”	och träffar på sina gamla vänner.”	erfarenheter
--	--	--	------------------------------------	--------------

Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
22. VG+	”Den som gör den bästa skådespelarinsatsen i mitt tycke är helt klart Erik.”	”Där gör Kjell Bergqvist antagligen ett av de mest frustrerade polisporträtten i Svensk filmhistoria.”	”Kjell Bergqvist gör ett underbart porträtt utav en deprimerad Stockholmspolis.”	50% iakttagelser 40% åsikter 10% erfarenheter
23. MVG-	”Smala Sussie är en klanderfri film som håller en jämn takt rakt igenom.”	”Förövrigt är porträttet av den värmländska hålan något av det mest charmerande jag har sett.”	”Erik, Sussies bror [...] som den enda person i filmen som visar något förnuft.”	50% iakttagelser 40% åsikter 10% erfarenheter
24 VG++	”Humorn är filmens största nackdel och största fördel. Antingen tycker du om det eller inte.”	”Själva filmupplägget för tankarna till Quentin Taratinos filmer, till exempel Pulp Fiction. Det känns lite amerikanskt fast på det där svenska viset .”	”Sussie kärar ner sig i apan i Elektric Banana band och blir så olycklig att hon både äter och knarkar ohämat.”	30% iakttagelser 60% åsikter 10% erfarenheter
25. G+	”Smala Sussie är inte en film jag skulle rekommendera pga handlingen	-	”Filmen hade en otydlig handling och det var återblickar i tiden	30% iakttagelser 70% åsikter - erfarenheter

				r
Recension + betyg	Åsikter	Erfarenheter	Iakttagelser	%-andel
26. VG+	”Skådespelarna som Tuva Novotny och Kjell Bergqvist gör sina karaktärer utmärkt.”	-	”Vi får möta berusade tjejtjusaren Pölsa, självmordsbenägna Micke B, Svensson tanten, knarklangaren och Värmlands ende polis.”	50% iakttagelser 50% åsikter - erfarenheter
27. VG+	”Trots att filmen är mycket våldsam och innehåller droger, pengar och mord är den extremt underhållande.”	-	”Vi får följa Erik under ett par dagar och träffar mängder av värmländska original.”	80% iakttagelser 20% åsikter - erfarenheter
28. MVG	”Självklart blir det farsartat men jag tycker att Malmros lyckas med ironin och humorn utan att gå över	”Att Malmros velat göra en Värmländsk Pulp Fiction är det inget tvivel om. Hela filmen går i Pulp Fictions tecken.”	”Filmen följer ingen kronologisk ordning utan bygger istället på olika människors berättelser och	60% iakttagelser 20% åsikter 20% erfarenheter

	gränsen”		minnesbilder som vävs samman.”	
--	----------	--	--------------------------------------	--

Bilaga 2

Text 1.

Eleven skriver egna åsikter, egna reflektioner och delar med sig av sina tankar kring filmen. Överlag lyckas eleven bäst med att förmedla sina iakttagelser men även åsikter och erfarenheter. Man kommer snabbt in i denna recension. Eleven har lyckats med att beskriva karaktärerna i filmen på ett personligt sätt: Pölsa som den alkoholiserade barndomsvännen med Hollywoodkomplex. Kjell Bergqvist spelar den ende polisen i byn, uttråkad och korrupt med glimten i ögat.

Text 2.

Eleven använder egna begrepp. Han/hon har en bra inledning och har genomgående en röd tråd som löper genom hela recensionen. Delar väldigt lite av erfarenheter. Personlig. Jag fastnar direkt för uttrycket *”Filmen är lagom rolig och lagom svensk i recensionen”*.

Text 3.

Personligt utformad recension av eleven som skriver att filmen är ett enda långt polisförhör. Det finns en liten erfarenhet med i recensionen som får mig att skratta. Recensenten skriver att moraltanter och småbarn kan ta anstöt.

Text 4.

Recensionen har en bra inledning och en bra avslutning. Den är saklig och eleven skriver konkret, äkta och levande. Elevens prestation ligger på en hög stiltnivå. Skribenten har lyckats med att dela med sig av många erfarenheter vilket gör att recensionen utmärker sig bland de andra texterna och är värd ett högt betyg.

Text 5.

Eleven har egna kommentarer i recensionen. Skriver att filmen är en parodi på gangsterfilm. Filmen går rakt in i hjärtat på recensenten vilket också märks då eleven använder sitt egna språk på ett underhållande sätt.

Text 6.

Denna text saknar erfarenheter vilket gör att man som läsare känner att man saknar något då man läser texten. Eleven har lyckats med att förmedla det väsentligaste ur filmen och är den ende som börjat recensionen med att skriva vilken dag filmen visades och var.

Text 7.

En mycket kort recension som fastnar direkt. Skribenten har lyckats få med lite av alla delar i recensionen. Eleven har egna uttryck och hade fått ett högre betyg om recensionen var lite längre.

Text 8.

Personligt skriven recension med egna uttryck men för kort. Har metakommentar i inledningen som gör att intresset fångas. ” Smala Sussie handlar om en kille från innersta Värmland som försöker hitta sin syster, storyn kanske låter allvarlig, men ack vad rolig den är.”

Text 9.

Eleven har skrivit en vanlig, enkel recension rakt upp och ned. Innehåller inga erfarenheter tyvärr vilket gör att recensionen blir lite fattig. De tre nyckelorden är viktiga för att texten skall bli en helhet.

Text 10.

En kort recension som har med de tre nyckelorden. Det är roligt att läsa denna elevs erfarenhet av att se på filmer. Denna elev skriver att man ser en sådan här film när man har något annat att göra.

Text 11.

Har en bra inledning och eleven beskriver hur omröstningen av filmen gick till. Beskriver karaktärerna som udda och roliga personligheter.

Text 12.

Eleven har skrivit en lång recension men inte fått med några erfarenheter alls. Det största utrymmet i texten får iakttagelserna som upptar cirka 75% av recensionen. Eleven har fått med många personliga detaljer i texten.

Text 13.

I denna recension finns egna uttryck som tok kär och discopulver. Lite erfarenheter finns att finna i texten men eleven har gett filmen ett betyg och det blir fyra stjärnor av fem.

Text 14.

Skribenten skriver att filmen är måttligt rolig och tar upp teman som vilshenhet och ensamhet. Beskrivningar av de komiska gestaltningarna som ter sig tragikomiska är bra uttryckt. Personligt skriven recension som får betyget måttligt rolig.

Text 15.

Denna elev har fått med alla delar av de tre nyckelorden. Recensionen är informationsmättad och intresseväckande.

Text 16.

Recensionen består mest av iakttagelser vilket gör att den blir lite innehållsfattig. Jämförelsen med filmen är att den är lika tråkig som ett tandläkarbesök.

Text 17.

Eleven har med alla tre nyckelord. Recensionen ger ett pratigt intryck och det är lätt att tappa bort sig i textmassan. Recensenten har skrivit mycket av sina egna känslor och det gör att texten också får ett rörigt intryck.

Text 18.

Skribenten tycker att Smala Sussie är en mycket genial film, ett mästerverk vilket gör att recensionen blir lätt att läsa eftersom den har en positiv botten. Tonvikten på recensionen är iakttagelserna.

Text 19.

Det finns inga erfarenheter i denna recension vilket gör att något saknas. Skribenten tycker att filmen är blek och seg. Att använda ord som dessa gör att det blir tungt att läsa recensionen.

Text 20.

Recensenten skriver att filmen är dubbelbottnad både rolig och sorglig. Huvuddelen i recensionen är iakttagelserna som är uppskattningsvis 60% av recensionen.

Text 21.

Eleven har fått med en erfarenhet på slutet och till stora delar består den lilla textmassan av många iakttagelser.

Text 22.

Recensenten skriver att filmens handling är hyfsat långtråkig, filmen är klanderfri. Egna ord och Kjell Bergqvist hyllas och han gör ett underbart porträtt.

Text 23.

Den här recensionen var välskriven, men inte så intresseväckande.

Text 24.

Karaktärerna beskrivs som tragiska och olyckliga som har accepterat livet som det är.

Text 25.

Eleven tyckte att de värmländska karaktärerna var övertygande och trovärdiga. Filmens handling beskrivs som otydlig eftersom det ofta gavs tillbakablickar i tiden. Eleven rekommenderar inte filmen för handlingens skull utan för humorns. Filmen lockar till många skratt.

Text 26.

Eleven har egna kommentarer kring filmens karaktärer som ”berusade självmordsbenägna Micke B” ”Svensson-tanten” ”Knarklangaren” ”Banane i en liten roll som kärleksobjekt”. Eleven är säker på att filmen kommer hittas på videohyllor framöver.

Text 27.

Eleven berättar handlingen i filmen och berättar att det är Erik som är berättaren i filmen. Handlingen kastas mellan nutid och dåtid. Eleven ser att karaktärerna är olika varandra i filmen och de flesta är lokala

förmågor. Filmen är mycket våldsamt uppmärksammar eleven och att den innehåller droger, pengar och mord.

Text 28.

Eleven har iakttagit att filmens handling bygger på att olika människor berättar olika levnadshistorier och minnes bilder. Karaktärerna beskrivs som stereotypa och inskränkta. Ulf Malmros har velat göra en värmländsk Pulp Fiction noterar eleven samt att den är farsartad och Malmros lyckas med ironin. Eleven ser också att filmen innehåller droger, mord och pengar.